

УДК 738:747+677.074

**АДАПТАЦІЯ СИМВОЛІКИ ГОНЧАРНОГО МИСТЕЦТВА
ТРИПІЛЬСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ДО ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ОРНАМЕНТУ
ІНТЕР'ЄРНОГО ТЕКСТИЛЮ****Струмінська Т. В., Ткаченко Л. П., Кутіль М. С.**

Київський національний університет технологій та дизайну

У статті проведено аналіз основних рис притаманних Трипільському гончарному мистецтву, досліджено орнаментальні мотиви трипільського мистецтва, систематизовано основні елементи орнаменту та визначено взаємозв'язок символів зі змістом орнаментальної композиції. Розглянуто значення текстильних виробів в інтер'єрі, визначено взаємовплив між формою подушки та композицією орнаменту. з метою виділити основні знаки-символи для адаптування їх до сучасності з подальшим створенням орнаменту декоративних подушок.

Ключові слова: Трипільська культура, трипільське гончарне мистецтво, орнаменти, текстиль для інтер'єру, декоративна подушка

Минуло більше століття після відкриття перших пам'яток Трипілля на берегах Дніпра, однак ще й сьогодні Трипільська культура оповита таємницями і слугує приводом для дискусій. Довгий час вчені і не лише українські, а й багатьох країн світу, намагаються переконати людство, в тому що ця унікальна археологічна культура, що проіснувала понад двох тисяч років вплинула на формування багатьох європейських народів. Великий внесок для дослідження трипільської культури зробили, зокрема, Б. Рибаків, Є. Кричевський, В. Хвойка, В. Маркевич, В. Даниленко, В. Збеневич, М. Відейко, В. Мисик, Т. Ткачук, Т. Пассек, М. Чмихов, Ф. Біляшівський, та багато інших науковців.

Постановка завдання

Незважаючи на той факт, що дослідження культури Трипілля останнім часом з новою хвилею набуває популярності, проти того деякі аспекти залишаються не досить визначеними. На особливу увагу заслуговують визначення загальних рис притаманних гончарному мистецтву Трипільської культури та дослідження орнаментальних мотивів трипільського мистецтва, з метою подальшої адаптації символіки гончарного мистецтва трипільської культури до формування сучасного орнаменту інтер'єрного текстилю.

Результати досліджень

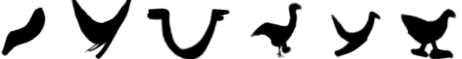

Однією з визначальних та характерних ознак Трипільської культури, яка принесла їй світове визнання, є її розписна кераміка – єдиний добре збережений зразок трипільського живопису. Свідченням цього є рідкісні археологічні знахідки моделей осель, яких за столітню історію дослідження культури Трипілля-Кукутені було знайдено близько 60 екземплярів, різноманітний господарський та культовий посуд, зооморфні та антропоморфні статуетки [1].

Космічну структуру мають усі релігійні події трипільців, пов'язані із народженням та родючістю. Тварини, рослини, уявлення про природні явища, зміна дня та ночі, пір року, потоки дощу, сходи посівів - все це знайшло своє відображення в трипільських орнаментальних композиціях. Орнаментация трипільців була суспільним явищем, вона давала можливість розповісти про відношення до світу, об'єднати людей для різних спільних дій, існувала як засіб магічного спілкування з вищими силами [2].

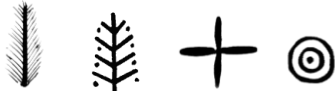
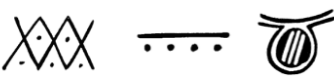

Орнаментальні мотиви, що зустрічаються трипільському гончарстві, змінювались з часом, удосконалювались від простих схематичних – до більш реалістичних. Орнаментальні елементи умовно можна поділити на такі групи: антропоморфні, зооморфні, геометричні, космічно-зодіакальні та рослинні зображення (Таблиця 1).

Таблиця 1

Мотиви трипільського орнаменту

Види зображень	Основні елементи трипільського орнаменту	
1	2	
Антропоморфні зображення	Очі 	Зображення людей
	Собаки 	Птахи
Зооморфні зображення	Невідомі тварини 	Змія
	Рогата худоба 	

Продовження таблиці 1

1	2	
Рослинні мотиви	Дерево, квіти 	Зерно
Космічно-зодіакальні зображення	Комети 	Сонце
	Зорі 	Місяць
	Свастика 	Вода

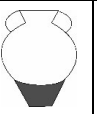

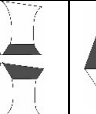

До геометричній групі мотивів належать: меандр (спіраль), коло, трикутник, овал, квадрат, Х-подібні фігури, модульна сітка (драбина), волоти, стрічки, ромб. Вони є домінуючим і базовим в орнаментальній традиції Трипілля і часто виступають як ключові, стилеутворюючі композиційні елементи. Поширення геометричних мотивів поряд з схематичними (абстрактними) видами протягом усього періоду існування Трипільської культури, частково пояснюється відношенням між людиною і природою [3]. Глиняне мистецтво проявило себе зокрема у виготовленні глиняного посуду, культових зооморфних і антропоморфних статуеток. Виділено основні форми посуду: глеки, амфори, біноклі, тарілки. Орнамент переважно розміщується в верхній та центральній частині глиняного посуду [4].

В світорозумінні трипільців Космос єдиний і неподільний. Саме тому однією з характерних рис трипільського орнаменту є трьох'ярусні композиції. Перший ярус відображає Небо, де перебувають вічний Господар Світу і Світові Води (переважно позначаються хвилястою лінією, біля вінців посуду), другий ярус відображає Небесні Сили (сонце, місяць, зорі, дощові потоки), третій ярус – світ Потойбічний (позначений двома паралельними лініями). Трипільці розписували кераміку за чіткою схемою: дивлячись на посуд зверху, вони начебто розгортали у плані увесь художній задум і центром сюжету вибудовували обраний символ.

З аналізу гончарних виробів та аналізу орнаментальних мотивів виробів виявлено, що орнаментальні мотиви трипільської культури зустрічаються не на всіх видах гончарних виробів. Наприклад, зображення людини, рогатої худоби та птахів, плодів, квітів, дерев зустрічаються на амфорах, тарілках, глеках, а на біноклях їх немає. А от зображення очей, сонця, місяця, води, змії зустрічаються на всіх видах кераміки, зображення комет є лише на амфорах та тарілках (таблиця 2).

Таблиця 2

Схеми розміщення трипільського орнаменту на гончарних виробах Трипільля

Види зображень на гончарних виробах Трипільля	Види гончарних виробів Трипільля							
	Амфори			Тарілки		Біноклі	Глеки	
								
Антропоморфні зображення (зображення людей, очі)	+	+	-	+	+	-	+	-
Зооморфні зображення (невідомі тварини, птахи, домашня худоба, змія)	+	+	+	+	+	+	+	+
Рослинні зображення (дерево, квіти, зерно)	+	+	-	+	+	-	+	-
Космічно-зодіакальні зображення (комети, сонце, зорі, місяць, свастика, вода)	+	+	+	+	+	-	+	+
Геометричні зображення (коло, ромб, меандр, трикутник)	-	+	+	+	+	+	+	+

Для кераміки трипільців характерним є застосування трьох технік розпису: поліхромного, монохромного, біхромного, а також нанесення орнаменту за допомогою продряпування (рельєфна орнаментация, заглиблений орнамент), інколи із заповненням білою пастою (інкрустація), який майже завжди доповнювався фарбуванням. В

поліхромному розписі основною кольоровою гамою є біла, червона та чорна фарби, де біла та червона застосовувалися як для тла, так і для самого, малюнку чорна – виключно для малюнку. Монохромний розпис переважно виконувався чорною або темно-коричневою фарбою по жовтогарячому або помаранчевому тлі. Для біхромного розпису характерним є використання двох кольорів, один з яких утворює тло [4].

Еволюцію тих чи інших модних напрямів, зародження і розвиток різних модних тенденцій неможливо уявити без впливу етнічної ідентичності. Історія та розвиток глиняного мистецтва наших пращурів слугує джерелом натхнення для створення нових художніх образів. Мотиви Трипілля зустрічаються у всіх видах дизайну: дизайні інтер'єру та ландшафту, дизайні одягу та в розробці аксесуарів, ювелірних виробів, настінних панно, сумках, одязі та ін.

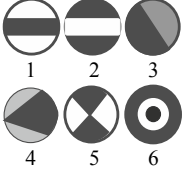

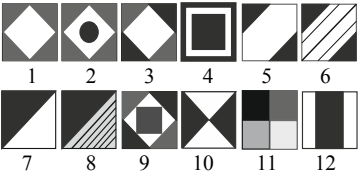

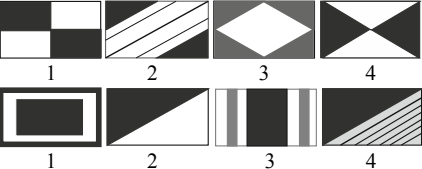
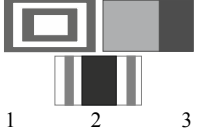
В сучасному дизайні інтер'єру гармонійно поєднуються прадавні народні традиції з сучасними технологіями. Вироби з текстилю грають досить велику роль для створення красивого, комфортного, оригінального і стильного інтер'єру. Одним з яскравих видів домашнього текстилю є декоративна подушка. Декоративні подушки в оформленні інтер'єру несуть не лише практичну, а й естетичну функцію. Вони можуть слугувати як нейтральним тлом для інших, більш значимих елементів, так і основними акцентами. На сьогоднішній день існують найрізноманітніші форми декоративних подушок: це і круглі, і квадратні, прямокутні, трикутні, валики і інші фантазійні форми.

Існує кілька основних схем розташування зображення на чохлах декоративних подушок: композиційний (монокомпозиційний), рапортний (сітчастий та лінійний). Одинакові орнаменти за конструкцією по-різному виглядатимуть на подушках різної форми, і не завжди виграно (Таблиця 3). Тому композиція орнаменту на пряму залежить від форми, на якій вона розташовуватиметься.

Для розробки композиції декоративної подушки на основі гончарного мистецтва трипільців рекомендовано використати найбільш характерні елементи трипільського орнаменту, зокрема такі як: очі, сонце, місяць, рогата худоба, дерево, зерно, вода, стилізувати та трансформувати їх.

Таблиця 3

Схеми розташування орнаменту на декоративних подушках

Основні форми декоративних подушок	Схеми розподілу орнаменту на площині		
	Монокомпозиційний	Ропорт-сітчастий	Рапорт
 Кругла	 1 2	 1 2 3 4 5 6	 1 2
 Квадратна	 1 2 3	 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12	 1 2 3 4
 Прямокутна	 1 2	 1 2 3 4 1 2 3 4	 1 2 3

Кольорову гаму чорних, коричневих, бежевих тонів рекомендовано збагатити додаванням блакитного та вишневого кольорів. І найголовніше – для самої побудови орнаменту використати один з основних принципів побудови трипільського орнаменту – поділ на частини. Поділ орнаменту декоративної подушки на частини не повинен розбивати загальної композиції орнаменту, а має виглядати цілісно. На основі вище зазначеного запропоновано схематичні рекомендації для створення композиції орнаменту для основних форм декоративних подушок. Для подушок круглої форми доцільно розробляти монокомпозиційний орнамент, малюнок необхідно розмістити по центру виробу, а навкруги, підкреслюючи трьох'ярусність трипільської композиції, розташувати додатковий рапортний орнамент (2). Декоративні чохла подушок квадратної форми рекомендовано оздоблювати ропорт-сітчастим орнаментом (4), він вдало підкреслить форму подушки та ярусність світогляду Трипільців. За результатами аналізу для подушок прямокутної форми рекомендовано розробляти декілька рапортних орнаментів, найбільш значущий та змістовний розміщати по центру виробу, по краях другорядні (3).

Висновки

Історія та розвиток глиняного мистецтва наших предків слугує джерелом натхнення для створення нових художніх образів у всіх видах мистецтва, зокрема виготовлення текстильних виробів. Художній текстиль грає важливу роль в сучасному інтер'єрі житлових і громадських будівель. Кожна з видів тканини або виробів художнього текстилю, виконуючи необхідну функцію, створює певні емоції і в поєднанні з іншими елементами інтер'єру визначає його образ. Використання у сучасному дизайні елементів Трипілля актуальне тому, що повертає нас до першовитоків нашої культури, до традицій, що стали цеглинами, на яких впродовж століть і вибудувалась багата духовність наших предків, їхнє уявлення про навколишній світ, про добро і красу. Сакральні орнаменти-обереги Трипільської культури та використання їх в інтер'єрі допоможуть сучасникам відчувати свою неповторність і оригінальність, єдність з попередніми і наступними поколіннями, об'єднують наш народ в єдине ціле. А запропоновані рекомендації, щодо композицій розміщення елементів орнаменту на декоративних подушках надасть змогу створити цілісне сприйняття інтер'єру розробленого зі стилістикою Трипілля.

ЛІТЕРАТУРА

1. Відейко М. Ю. Трипільська цивілізація / М. Ю. Відейко. – К. : Київ, Академперіодика, 2002.
2. Бурдо К. Б. Трипільська культура. Спогади про золотий вік / Бурдо К. Б., Відейко М. Ю. – Харків, «Фоліо», 2007.
3. Енциклопедія Трипільської цивілізації: В 2 т. / Держ. п-во. «Кн. Палата України ім І. Федорова» та ін.; Ред. кол.: Л. М. Новохватко. – К. : Укрполіграфмедія, 2004.
4. Ткачук Т. М. Личины в росписи керамики культуры Триполье – Кукутени / Т. М. Ткачук // Духовная культура древних обществ на территории Украины: I сб. – К. : 1991.

Адаптация символики гончарного искусства трипольской культуры до формирования современного орнамента интерьерного текстиля

Струминская Т. В., Ткаченко Л. П., Кутиль М. С.

Киевский национальный университет технологий и дизайна

В статье проведен анализ основных черт присущих гончарному искусству Триполья, исследованы орнаментальные мотивы трипольского искусства, систематизированы основные элементы орнамента и определена взаимосвязь символов с содержанием орнаментальной композиции. Рассмотрены значение текстильных изделий в интерьере, определена взаимосвязь между формой подушки и композицией орнамента, с целью выделения основных знаков-символов для их стилизации, с последующим созданием орнамента декоративных подушек.

Ключевые слова: Трипольская культура, гончарное искусство Триполья, орнаменты, интерьерный текстиль, декоративная подушка

Adaptation symbolism pottery art trihji culture before modern ornament interior textiles

Struminska T. V. Tkachenko L. P., Kutil M. S.

Kiev National University of Technology and Design

The article analyzes the basic features inherent in the art of pottery Trypillya, Trypillya investigated ornamental motifs of art, systematized basic elements of ornaments and symbols defined relationship with the content of an ornamental composition. Consider the value of textiles in the interior, defined the relationship between the shape of the pillow and the composition of the ornament, in order to highlight the main characters-characters for their styling, with the subsequent creation of ornament decorative pillows.

Keywords: Tripoli culture, Tripoli pottery, ornaments, interior textiles, decorative pillow